

Яшчэ аб зыдзеках зь беларускай мовы

У папярэднім (3-ім) нумары нашае газеты мы перадрукавалі артыкул студонта Беларускага Дзяржаўнага Університету ў Менску Барыса Сачанкі п. и. «Шанаваць родную мову», які быў зымешчаны ў менскай газете «Літаратурна і Мастацтва» (№ 99 за 14 снежня 1957 г.). Загалоўак газеты артыкулу мы зъмянілі на «Зыдзекі зь беларускай мовы», што больш адказала заместу артыкулу. У ўмовах шалёнае русыфікацыі ўё-ж бесцягчай палажэньне галоўны націск на сцьверджанье «наўчаныя чымся на наўчананне яе асуджэнне або хоць-бы на патребу абароны перад ёю».

Тым на меней у артыкуле Сачанкі вычвалася, хоць і прымаскавана, гэтае асуджэнне ѹ горкае расчараўванне зъ «вялізарных даслідненій» ленскай нацыянальнай палітыкі ѹ «адзіна праўнага развязанія нацыянальнага пытання» ў Савецкім Саюзе. Што факты, пададзены Сачанкам, не адзіночныя, і што ў Беларусі ёсьць многа тых Сачанкай, съветчыц, між іншымі, № 3 «Літаратурны і Мастацтва» за 8 студзеня сёлета. У гэтым нумары ў рубрыцы «З рэдакцыйнай пошты» мы ўзноў знаходзім той-же загаловак «Шанаваць родную мову», а пад ім водкіні іншых студонтаў і настайнікаў на артыкул Сачанкі. У іхных выказваннях мы знаходзім мнозна не адзіночных і прыпадковых, але агульных і тыповых фактаваў аб тым, якое спусташэнне рабіў і робіць расейскі бальшавізм у галіне беларускай нацыянальной культуры і мовы. Таму зъ некаторымі скарачаннямі зъмяншаем нижэй успомненія выказваньні, што дасыць магчымасць нашым чыгачам узвіць, якую праступную работу праводзіць у нашай Бацькаўшчыне расейскі бальшавізм.

І вось студант Менскага архітэктурна-будаўнічага тэхнікуму В. Голуб, між іншымі, піша:

«Родная мова для нас — беларуская. Але як гэта ні дзіўна, яна займае мала места ў сучасны момант у нашым культурным жыцці.

У Менску (у артыкуле, пэўне-ж, «у Мінску» — Рэд.) зараз працуюць 58 сярэдніх школ. Зіх толькі дзесяць — беларускія. Ды хіба толькі ў Менску такое становішча? Прыкладна тое-ж наглядаецца ў Гомелі, Верасыці, Магілёве і іншых гарадох...

Менскі архітэктурна-будаўнічы тэхнікум рыхтуе тэхніку-будаўніку. Пераважная большасць выпускнікоў гэтага тэхнікуму працуе на Беларусі. Гаварыць за чатыры гады яны амаль што разувчыліся. На будоўлях рабочыя ў вясноўным гавораць пабеларуску. Атрымлівацца, калі чалавек — які-небудзь там начальнік, дык ён амаль не карыстаецца беларускай мовай.

Не да гонару студыі «Беларусьфільм», што фільмы яе гучыць не пабеларуску, а Акадэміі Навук тое, што такія кнігі, як «Гісторыя БССР», «Гісторыя Менску», «Беларуское мастацтва», выпушчаныя ў час педагогічнай практикі ў школе.

Творы Максіма Багдановіча

ЛІСТ ДА ВАЦЛАВА ЛАСТОЎСКАГА

Хоць значыць гэтае несыці ў Атэны собы, —
Усё-ж такі пішу да Вас, Вацлаве, слова
Нясьмелага ліста.

Даўно ўжо зьнікнуў дзень,
Ужо стаўні замкнуты, гарыць агонь, і цень
Ад галавы мае ізь съценкі мне кіае;
У чорных рамках там сувора выглядае
Пісменынкаў чарга; зіх кожны — блізкі друг,
Хоць і нябачаны увочы. Съветлы круг
Над імі кінула газыніца. Пазіраю
Я часам на яго, а там ізноў да краю
Стала даводзіцца схіліца і пачаць
На белым аркунцы далей ліста пісаць.
Аб драмах Пушкіна кажу я ў ім. Ня Мэры,
Ня Фаўст, ня цар-Барыс, а Моцарт і Сальеры
Варушаць мозаг мой. Здаецца мне, што тут
Сальеры атрымаў несправядліві суд.
Халодным розумам праняўшыся, натхненне
Ен мусіў тым губіць, — так кажа аўбіненне.
Сальеры ў творчасці ўсё хадзе пазнаць,
У ўсім даплёніца, ўсё амбэркаўца,
Абдумаць спосабы, і матар'ял, і мэту,
І горача любіў свою съядомасць гэту.
У творчасці яго рагтоўнага няма:
Аснова да яе — спакойная дума.
Але, але... Аднак, што шкодзіць тут натхненню?

Прыемнае дае Сальеры уражэньне.
Падобны зыніцы ён: у іскрах над зямлём
Яна ўзразае зморк лукою залатой,
Гарыць, бліскучая, усё ў вагні нясецца,
А ў глыбіні сваёй халоднай застасенца.
Уменыне да ігры Сальеры здабываў
Праз мерны, нудны труд; ці спрайды забіваў
Ён гэтым талент свой, як бачна з думак драмы?

Адкажа іскрышка нам, Стакаты, фугі, гамы
Шмат год калісі на ёй Сальеры выгадзіў
І моцна граньнем тым іскрыпкі зык зъяніні.
Ямчай яна гудзіць. Плявучых згукаў сіла
Праз доўгія гады яе перарабіла,
І, тымі сълемві уся напаляна,
Навекі чулаю зрабілася яна.
Няўко-ж душы жывой маглі-б так зыкі съпеву
У Сальеры не зъяніць, калі зъянілі дрэва?
Не! Прайдай гэтаю сібе ён разъвіваў.
Сальеры — верны раб, каторы не схаваў
Свой талент у зямлю. Хай судны час настане, —
Спакойна Музэ ён і проста ў очы гляне,
І будзе за любоў да здолнасці сваёй
Апраўдан Музу і собскаю душой.
Таксама рабіш ты, дума, і у паэта
Красайнішым кожын твор. Прывет табе за гэта!
Прывет мой і табе, штодзённы рупны труд, —
Гатуеш радасць ты ад творчасці мінует.
Табе прывет нясу, ласкавая Камэна, —
Натхненнем упаіў нас ключ твой Гіпакрэна.
Прывет да здолнасці пле душа мая,
І, верши, вам прывет складаю ўрэшце я.
Александрыскі верш! Ты ціхі, як Эрэбус,
Хаваючы агонь пад сънегам. Хто ін гэбіс
Musarum знаецца, ня можа ня любіць
Твае паважнасці. Таму вось аднавіць
Хацелася табой мне звычай прызыбыты
Эпісталы пісаць. Ну, а цяпер спачні ты.

КРЫТЫКУ (ТРЫЯЛЕТ)

Чэліні статуй не рабіў,
А толькі статуэткі,
А ўсё-ж артысты шчыры быў.
Чэліні статуй не рабіў, —
Ты чуеш, крыйтык едкі:

Гісторыя абвінавачвае

(З радыёвой хвалі «Вызваленіе»)

Бальшавіцкая прарапаганда ўжо ўсёй цыніяй й буржуазна-нацыяналістичнымі элемэнтамі, маскуючыся хвалышвым нацыянальным съязгам, склікала ў сінекані 1917 году свой гэтак званы Усебеларускі Кангрэс з мэтай адварваньня Беларусі ад Савецкай Рэспублікі, захапіць уладу ў свае рукі і аднавіць на Беларусі капіталістычны лад. На загад Савету народных камісаў Заходній вобласці, выконваючу волю працоўных масаў Беларусі, Усебеларускі Кангрэс быў разагнаны.

Гэтак гавораць бальшавікі. А як было ў запраудніцасці?

Вялікая Беларуская Рада, якай задзіночвала ўсё беларускій вайсковы арганізаціі, запрайды падрыхтавала ѹ склікала на самай шырокай дэмакратычнай базе Усебеларускі Кангрэс, які сабраўся 18 снежня 1917 году ў Менску. На Кангрэс зъехалася 1872 дэлегатаў з усіх этнаграфічных Беларусі. Самі бальшавікі яшчэ ў 1929 годзе называлі яго беларускім Устаноўчым Сходам. І гэта правільна, калі ўзяць на вагу, што дэлегаты яго разагнаныя з'яўляюцца толькі здаваныя галасоў за вyzначаных партыяй кандыдатаў.

Прапаганда бараданіць нам, што Вярхоўны Савет і саветы наагул — найбольш дэмакратычныя прадстадуніцтвы народных масаў Савецкага Саюзу. Але-ж разыбрэцца толькі: хоць ім хоць толькі за глянцую ў гісторыю, глянцуць, як гэтая «Улада саветаў» заводзілася ў цілерашній бальшавіцкай імпэрыі, каб пераканацца аб усім хвалышы гэтай прарапаганды.

Што-ж рабілася у 1917 годзе на Беларусі? Даведаўшыся аб бальшавіцкім прапароце ў Петраградзе, Менскі Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў абвесьціці 26 кастрычніка аб пераняцці ўлады ў свае руки. Гэты савет, як адкрыта прызнаюцца самі бальшавікі, беларускім прадстадуніцтвам, ня быў. У вадказ на гэтую заяву, Вялікая Беларуская Рада выдала Грамату да беларускага народу, у якой заклікала змагацца супраць бальшавікоў у вабароне, — як там гаварылася, — вольнасця і право беларускага народу.

Цяпер дамо слова самым бальшавікам. У Вялікай Савецкай ўніялітэдзі, том 4, бачыны 486—487, чытаем:

«Контрревакуційная Беларуская Рада, вакол якое задзіночыліся ўсе рэак-

Рэнэгацкае цюгаканьне

(Заканчэнне з 1-ай бачыны)

скімі нацыяналістымі, то і можам мы адміністру іншым людзям у іхнім нармальнym імкненіі захоўваць свой твар, быць польскім і ці грузінскім або армянскім нацыяналістымі?», а далей: «...на прыкладзе той-же Польшчы можна бачыць, што нацыяналізм — гэта адзінна сіла, зольная супрацьстаяцца камунізму...»

З гэтага яшчэ на ўнікае, што М. Кораков супраць Федэрациі, аднак з нацыяналістымі гэтакімі здараўнымі паглядамі можна дыскавацца і справу сваёнасці народу да свабоды.

Рэнэгацкія абліваніі тымы імін нацыяналістных савятынскіх зъяўляюцца юніці, — заўсім спрэчыніцца да ўзъяніцца нацыяналінага духу ў імкненіі беларускага народу да свабоды.

У гэтым ходаныне на трэба адно заўважацца, што падобныя выпадкі на першыя не апошнія. З гэтым трэба лічыцца, зоўсёды мець наўвеце ды выяўляць іхніну бязглусніцасць і складаць наўтым, абыдзіта! Ніхто нізе ў николі зъяўляецца ўзъяўляць тым, перад кім іхнія аўтары стараюцца выслужыцца.

А. Сывіласкі

Дарма ты трываёт ганьбіў —
Чэліні статуй не рабіў,
А толькі статуэткі.

1914 САНЭТ

Прынадна вочы зъязяць да мяне;
Чароўна усыміхаючыся, губы
Адкрылі буйныя бляеючыя зубы...
Ласкавы шэпт... Гарачай хвалія мкні

Кроў к сэрцу маяму. Мана ўсё або не?
Ці верыць мілым абяцанкам любы?
Мо гэты жар, палаючы для згубы,
Хавае съюзку пад сабой на дне?

Так, іншы раз, над соннаю зямлёю
Агністую дугою залатую
Грарэжа цемень яркі мэтэор.

Гарыць ён, іскры сыпе і нясецца,
Бліскуючы мацней за ясных зор, —
А ў глыбіні халодным застаецца.

ПАНУ АНТОНУ НАВІНЕ НА СПАМІН АД АЎТАРА*)

Дзень добры, Пане! Вось Вам прости надпіс:
Ёсць гэткая японская забаўка, —
Кідаючы дробныя аськёпкі дрэва
У ваду — і робяцца яны кватамі.
Усе гэта мне згадалася міжволі,
Калі чытаў я Вашу стацьню
Аб вершыках «Вянка». І шло падзяку
І цісну руку. Ваш М. Багдановіч.

*) Прысывячэнне на паасобніку «Вянка».

Карэспандэнцыя з Польшчы

Гэтак мучыща беларускі народ...

АД РЭДАКЦЫІ: Ніжэй зьмешчаную рад, але ніяк не на жыхарства, бо не за- карэспандэнцыя мы атрымалі з Поль- рэгіструюць у горадзе. І вось прыходзі- шчы. Ейні аўтар падпісаны пэўдён- ца жыць у гэтай галіце, — закончыў мой мам Франкі, але ягонае за- размоўца.

Гэта выглядае з карэспандэнцыі, аўтар яе меўмагчымасць пабываць у некаторых раёнах Беларусі й прыгледзіцца да гаротнага жыцця нашага народа. У прадаўзівасы аўтаравых інфармацый ніяк нельга су- мінявачы, бо амаль усе факты, прыве- дзены ў карэспандэнцыі, можна лёгка выпыніць між радкоў беларускай савец- кай прсы, а аб шалёнаў русыфікацыі, аб якой гаворыцца ў карэспандэнцыі, беларуская савецкая преса сіняня піша адкрыта.

*

Летам гэтага году (1957 — Рэд.), у часе жніва, давалося мне бліжэй спатканацца з прыгледзіцца да цяжкога й гаротнага жыцця беларускай вёскі ў Барысаўшчыне. Як правіла, усе сяляне апінуліся ў калгасах, аднак чуў, што ў недаступных балоцістых місцоўшчынах існуюць

Але найбольш жудкую зъяву калгас- нага жыцця давялося мне бачыць сяпрашы з вакансія вагону, а пасля і ў беспасярднай блізкасці — гэта касьба іржышча. У сувязі з тым, што ўраджай згоду ў год зъменшаваючы, калгасы ста- раюцца павялічыць жывёлагадоўлю.

Дзеля гэтага калгаснікам мала даеща,

а та і зусім не даеща корму для індывідуальнай гадоўкі. Каб зарадзіць бядзе

і пратрымцаць собскую карову, калгаснікі косці іржышча, сушаць яго, а пасля

перарабляюць на сечку. Бульбінкі таксама не марнуеца, яго старанна зъбираю- юць, мыноць, сушаць і робяць з яго сечку. Кароў кормяць таксама конскім экспромтам, які ў дадатак трэба ўкрасьці з калгаснае канюшні, зъмяшчайшы іх із сечкай або картофлінкамі да акрасіўшы бульбай.

Трагедый калгаснік зъўліяеца адлічынай працаднёй у ліку 4, за адзін апушчаны дзень працы. Дзеля гэтага, каб не апушчачь працацнёй у калгасе, некаторыя косці іржышча ўночы.

Давялося пабываць і ў саўгасе. Параб

кі саўгасных формаў жывуць мізэрна,

амаль на вэгетацыі. Сярэдні заработка

із 150 да 300 рублёў. Украсыць ў саўгасе

цикі і дзеля таго там жывеца яшчэ

горшы.

Галіта давяла вёску да агульной демаралізацыі. Каб утрымцаць пры жыцці

— крадуць усе, нат малыя дзецы. Пры

шлосі мяне бачыць самому, як везлы

калгасную канюшні ў дзеці падскака-

валі да ваза, вырывалі жменкі канюшні ю пасля адносілі дадому.

Будучы ў калгасе, зъяўнуўся да ра-

ней пазнанага калгасніка з запытань-

нем — як ён жыве.

— Добра — адказаў калгаснік.

Калі я зъдзіўіся, як можна добра

жыць, зарабляючы 800 грамаў збожжа,

ён адказаў:

— Крыху заробіш, крыху прыкра-

дзеш і неяк жывеца.

— Колкі-ж можна ўкрасыці? — па-

пытаўся я.

— Часам паўкіляграма, часам кіляграм,

а як трэба — то съята ў хаце.

— А што будзе, як зловяць?

— Пляц гадоў, — спакойна адказаў се-

лянін. Гэта значыць, калі знойдзіць кі-

літрам краядзенага зборжка, ён дастае

пляц гадоў турмы.

На маё пытальнье, чаму ён не паадзе ў

недалёкі Барысаў, дзе можна дастаць

такую-сякую працу пры прыватных бу-

довах і лепш-бы зарабіў, ён адказаў:

— Калгасніку можна паехаць у го-

ЭМІГРАЦКАЯ ПЕСНЯ

Ёсьць на съвеце такія бадзягі,
Што ня вераць ні ў Бога, ні ў чорта.
Ім прыемны стракатыя съяці
Караблёў акіянскага порту.

І няма ім каго тут пакінуць,
Бо нікога на съвеце ня маюць.
Усё ім роўна: ці жыць, ці загінуць, —
Аднаго яны моцна жадаюць:

Пабываць у краёх незнаёмых,
Ды зазнапіц там і шчасціца і гора,
І загінуць у хвалях салёных
Белапеннага сіняга мора.

Але мы — не таго мы шукаем,
Не таго на чужынне нам трэба.
Не рассталіся-б мы з сваім краем,
Каб было дзеля нас у ім хлеба.

І на вуліцы пад грукат, пад гоман,
Дзе натоўп закруціўся рухавы,
Нам маячыцца вёсачка, Нёман
І агні партавая Лібавы.

ЗА ГАЗЭТАЙ

Ты доўгата сядзела за столом
Нярухомая, скамянала.
І чутна у цішы было,
Як стукае гадзіннык мерна,
Як дробны дождж сячэ халодныя шыбы,
І як у капяжы бяжыць цурок вады.

А ты ўсё сядзела,
Хацела — і ня мела сіл

сатыра, толькі што яна неяк больш падбояла да даносаў.

Гавораць, што ў Саветах сацыяльная справядлівасць. Аднак я не там на ба- чыў, а чуў толькі, што ў іх ёсьць дзве класы: адна ўперсе, іншы нічога не хрыбет, жалі так, як сорак год назад, ад 10 тысяч да 20 тысяч рублёў у ме- сяц, а другая — ўнізе, вялізарная свай- колькасць, што жыве на мяжы вэг- тасці да зъяўлецца гномам для першага.

Адносна культурна-нацыянальнага жыцця Беларусаў, дык трэба сказаць, што тут вядзецца зъяўляйшыя дзонацыяналіза- цыя Беларусаў. Царскі чыноўнік быў неяк на паверсе жыцці, як пыл на яблыку, які мог быць змыты нат невялікім дажджком, а сячнішняя савецкая ад- міністрацыя ўгрызлася ў нутро народу, які чарвя ў яблык і точыца жывы арганізм беларускага народу. Калі якай адзінка больш крыху нацыянальна съведамаць ці нацыянальна настроена да яшчэ ў дадатак ужывае родную мо- ву, дык цяпер ужо яе не хапаюць і на- сылаюць у канцыягеры, але проста да- юць ёй «камандзіроўку», г. з. перано- сілы на працу ў Казахстан, Сібір ці ў Архангельскую вобласць.

Беларускія школы ў БССР, як сярэд- нія так і пачатковыя, знаходзяцца ў ю- най мяшыні, ды ў настаўнікі гэтых шкілou сваім паступаннем дзеянічаюць парусыфікатарску, бо калі яшчэ лек-

Яшчэ аб зъдзенях зь беларускай мовы!

(Заканчэнне з 2-ой бачыны)

школы, бываюць на лекцыях, але на- гэта не зъяўляюць амаль нікай уагі.

Розныя парады, указаны, дыrektyвы настаўнікам даюцца, як правіла, на ра- сейскай мове.

Я цалкам згодзен з аўтарам артыкулу

і лічу, што беларуская мова павінна ўжывыць ў паўсядзённі побыт усіх слав- ў насељніцтва.

Узорам таму павінны служыць шко- лы і калектывы настаўнікаў.

Беларуская мова не павінна адхы- дзіць на другі плян. Яна павінна быць сапраўды роднай.

*

І напасьледак прывядзём слова на- стаўніцы Лучанскай сямігадовай школы Дунілавіцкага раёну М. Лось. Яна сатыры, апрош даносаў, асудзене самі. Вось яна: «1) Бамбуль Эмма, народжана ў 1933 г., нідзе не працуе, пражывае на Рабочай вуліцы і съястэматычна займаецца спэкуляцыяй. 2) Бавула Фё- лар Іванавіч, ходзіць па вуліцах, ловіць гусей і курэй, падсыпаючы як прынаду пашаніцу ў ячмень. 3) П'яны Проваленка Пётр, 1938 году нар., рабочы стройтраст 13, 14 чэрвеня затрыманы ў самаабслу-

говым магазыне за кражу» і г. д. Вось і

шырокім на паславіці «двойку». Вучням мы зынікаем апраці за няправільнае вымаўленыне. Акцёры-ж, вядома — на школнікі, але і ім, як відаць, трэба вучыцца, а настаўнікам (рэжысёрам) неабходна іх вучыць і, калі патрэбна, зынікаць «адзнакі»...

*
Пададзеныя беларускімі студэнтамі й

настаўнікамі факты гавораць самі за- сібе. Дык вось як выглядае ў практицы

славутая «адзінаправільна» і «адзіна-

справядлівія» бальшавіцкая нацыяналь-

ная палітыка

Ён рэйкі пралажыў чыгунак,
Завадаў коміны падніў у выш нябес,
А сам даўно съяляпы ад сълёз
І ўжо забыўся аб ратунак.

Глядзі: па ўсёй зямлі съятаў
Шырокай хвалій залатой
Бяз краю білічча збожжа мора,
Цвітуть лагі, шумяць лясы...
Так многа ёсьць паўсюль бацьці і красы,
А людзі нішчачыца ў голадзе, у зморы
Ад беднатаў, ад цемнаты,
Бо скрозь — мяжы, бо скрозь — платы.

1915
ВАРОНА Й ЧЫЖ
(Байка)

Прыгода гэтая ня так даўно была.
К чыжу (а сілы ён, як ведама, ня мае)

Барона прыступае:

«Скажы, ці я падобна да арла?»
І бачыць чыжу — з варонаю ня жарты,

Асобскі хахалок чаго-небудзь ды варты.
— Зусім арол, — адказавае чыжу

Вароне клятай з клёна.

«Ну, то-ж бо то! Глядзі-ж!»

З ласкаваю гразбай пракракала варона

І паляцела стуль далей.

Усё тое бачачы, зъдзіўся верабей:

«Браток! Ці-ж ты вачай ня маеш —

Арлом варону называеш?»

Засарміўшыся, чыжу так начаў казаць:

— Я гэтым не зрабіў благога.

Дай Бог арла варонай не назваць;

Варону-ж каб арлом — нічога

(Далей будзе)

Нязымерны вольныя прасторы
Святой зямлі, — а чалавек
Мяжы, ірвы, тыны рабіў за векам век,
Хаваўся ў іх, як ліс у норы,
І жыў пужківі сам — адзін,
Дрыжачы, як лісіцё асін,
З

Кнігапіс

„Беларуская літаратура ў супраціве саветызацыі“

ANTHONY ADAMOVICH: OPPOSITION TO SOVIETIZATION IN BELORUSSIAN LITERATURE (1917–1957), Munich, Institute for the Study of the USSR, 1958, 204 pp.

Бесьпералынна навала тэндэнцыйны саветызациі ё хвалішу абел Беларусах. Беларусі ё яе мінулым выпісваних Масквой у тысячах тамо і «экспартаваных» на Захад ды прымілінных туа за добрую маітуту, давялі да таго, што мы быті для Захаду ні больш, як толькі нейкай сваесаблівай фальклёрнай катэгорыя.

Колькі было пакладзена натуагу і колкі іх робіць ціпера, каб супрацільдзе ё гэтаму хвалішу, каб сказаць нашае слова, каб перасцерагчы тыкі, што прывілі нас разглядаць такім, як нас назамалівалі і малююць нашыя некаторыя суседзі, а ў найбольшай ступені Расейцы. Літаратура абел Беларусі ў заходніх мовах яшчэ вельмі бедная. Патрэба-ж ё зуростае хуткім тэмпам з году ў год. І, бязумоўна, мы ні можам сяяня спадзявацца, што гэты федаход запойці заходніх наўкоўцы ё дасылднікі, якія, часам, ё ні з дрэнне волі, (часам!) паўтараюць ўсё той-ж астры хваліш, падсунуты ім. Дзеля гэтага аасбліве значанье маюць тут працы беларускіх наўкоўцаў, і кожная новая пазыцыя ў гэтай галіне — гэта наша дасыгненне на шляху ні толькі навет да дэмаскавання няправуды, але нярэдка ё наагул да «адкрывання» перад заходнім съветам новага нязъведанага краю з усім ягонымі праблемамі.

Разгляданая гэтта кнігка Антона Адамовіча, выдадзена ў ангельскай мове, адзыграе ў гэтай галіне сваю незменную ролю.

Першаднае значанье (што якраз падчыркнуў у сваіх прадмове да гэтага кнігі Др. А. Даўлін) мае ў той факт, што Ант. Адамовіч — найбольш кваліфікаваны да такога тэмы: папершае гэта ведамы літаратурвед і крытык, падругое — сам браў беспасярэдні ўздел у літаратурным жыцці ў падзеях, разгляданых у гэтай працы.

Як ужо пададзена ў самым назове, у кнізе разглядаецца пэрыяд 1917–1957 гг., г.зн. — супраціве саветызациі ё беларускай літаратуры на працягу ўсяго часу існавання савецкай ўлады. Асноўны-и ёднак наўск пакладзены на пэрыяд дванаццатых і пачатак трыццатых гадоў, пэрыяд у якім мы бачым, з аднаго боку, бурны рост і развіцьцё беларускай літаратуры; з другога — наступу на ёе бальшавікоў, якія імкнуліся саветызаваць ё і, такім чынам, падпрадкаўцаў яе сваім утылітарнымі эмтамі.

Савецкая цэнзура, хоць спачатку яничмо без належнай практыкі, войстра сачыла за ўсімі «ухіламі» ў літаратуры, а таму пісьменнікі адаптуюць да аbstаваніяў, выпрацоўвалі сваесаблівую тэхніку зашыфроўвання антыкамуністычнага зъместу ў сваіх творах. Ант. Адамовіч падае шматлікія прыклады таго, как зашыфрованыя ды паказае на запраўды антыкамуністычны зъмест у творах, якія на першы пагляд здаваліся зусім у лініі, а прынамсі на супраціве, тагачасных савецкіх вымогаў у літаратуры. Да гэтага трэба дадаць, што ў тых творах пэрыяд пісьменнікі выказвалі ні толькі сваё ад-

Гэтак мучыцца беларускі народ...

(Заканчэнне з 3-й бачыны)

беларуска-расейскім жаргоне, то заразжа па сканчэнні лекцыі настаўнікі між сабой і ў канцыляры школы гутараць вылучна паразайску. Моладзь гэтага бачыць і, зразумела, паслья гэтага сама абыякава адносіцца да беларускіх мовы.

У тыхіх гарадох як Полацак, Барысаў, Бабруйск часта можна бачыць адвекті гастроўлі тэатрапіі ці з Сталінграду, ці нат із Сызрані, аднак мне ні разу не давалось бачыць адвекті якога-колікі беларускага тэатру, які-б выступаў з гастроўлі па такіх гарадох Беларусі.

Марнуюцца таксама й найвялікшыя помнікі беларускай культуры. Прыкладам, паезуіцкі касцёл у б. кадэцкім корпусе ў Полацку, які яшчэ у 1917 годзе быў у добрым стане, ціпера амаль цалкам зьнішчыўся, зусім не кансерваваны, і яго гады памічаны. Царквы сьв. Сафіі, хоць лепш выглядае, але калі ёна ні будзе кансервавацца, то падзеі лёс паезуіцкага касцёлу.

Аднак не заблі ў народзе душы беларускай. Яничмо апрацца на значную частку беларускіх моладзі, пераважна моладзі вышэйшых школаў, якія адчуваюць вялізарную кірую ўздзек над беларускім народом. Мне давялося быць на адной навілікай студоніцкай зборы, на якой адзін із студэнтаў на заканчэнне зборкі заактніваў:

«...І будзе ўнукай панаваньне
Там, дзе сяяноўня плача дзед!»

20. 12. 1957. Франк Маркоты

моўнае настаўленне да бальшавізму, але тут мы знаходзім адважнай заклікі да змаганьня за запраўды вольную балцкайшчынай, знаходзім візію незалежнасці Беларусі. Зразумела, у далейшым бальшавікі ім гэтага не даруюць.

Аўтар аасбліве шырока й падрабязна разглядзе пэрыяд 1929 года ў беларускай савецкай літаратуры. Гэта быў кульмінацыйны пункт ейнага супраціве саветызациі, супраціве ведзенага і кіраванага «Узыншчызам», найбольші апазыцыйны групай у тагачаснай літаратуры. У працы прыводзяцца ўсе бальшавікі маініцы, што змусілі «узыншчыну» спачатку да признання сваіх «памылак», а пасля ёй да ліквідацыі самога згуртавання ў 1931 годзе.

Тэста быў пэрыяд самага вайстрага наступу бальшавікоў на беларускую літаратуру, наступу, паслья якога ўжо не заставалася ніякое аддушыны для апазыцый, і які завяршаў саветызацыйную літаратуру. Дзесяткі пісьменнікі былі высліманаваны фізычна (турмы, ссылкі, лягеры), іншыя-ж былі загнаны ў адзіна дазволены літаратурныя маглі-б згадаціца на часткову рэгабілітацію апазыцыйных пісьменнікі і тагачасных літаратурных згуртаванняў, як, прыкладам, «Узыншчыза», да поўны аб'ектыўны разгляд апазыцыйнае беларускай літаратуры.

У сувязі з апошнім праца Ант. Адамовіча мае першаднае значанье, з аднаго боку, як праца піянерская, што дапыніла такую вялізарную пробель у гісторыі беларускай літаратуры, з другога боку — як кааштоўны дакумент, які дэмаскавае маскоўскую палітыку ў дачыненіі наўкоўчых культур, у дадзеным выпадку ў галіне літаратуры.

КАЛЯДНАЯ ЯЛІНКА У КЛІЛЕНДЗЕ

11-га студзеня беларуская калёнія ў Клілэндзе ладзіла ялінку для дзяцей.

Вечар пачаўся ў прысутнасці амаль усіх жыхароў калёні.

Старшыня аддзелу БАЗА прывітаў прыступных з Каліядамі і Новым Годам, пасля чаго на сцене была паказана маіткачастка. У праграме быў вершы, калядныя песні, танцы.

Вечар нашае школы доклямавалі вершы і прыўтаныі ды іхні-ж хор пад кіраўніцтвам сп. Кіслага прыгожа спявав «Ой, каліядакі», «Свяціц, сівецця зорачкі», «Саўка ды Грышка». Хор моладзі пад тым-же кіраўніцтвам выканаў песьні «Ціхая ночка» і «Неба і зямля». Перадапошні нумарам была вельмі прыгожая реч — танец «Сіняжынікі», выкананы пяццю дзяцячукамі нашае школы. Пасля «сіняжынікі» дабралі сабе пяць партнёраў і закончылі праграму польскай. Падрыхтоўку танцу праходзіла Марыя Лук'янчык.

Пасля колькіх хвілін пачалася найгалаўнейшая частка — прышоўшо Дзед Мароз. Ён сардечна вітаўся з найменшымі жыхарамі і, зразумела, сардечна віталі яго дзеці, ды ці толькі дзеці.

Дзед Мароз прынёс падаркі маленьkim, большым, моладзі, а нават і «заслужаным» у яго старыши. Радасць у мальчынаў была так вялікая, што часам аж плачам канчалася.

Як ні хадзелася, каб Дзед Мароз яшчэ пабыў, але цераз гадзін ён развітаўся.

Вечар быў заране зісаны сіламі нашых мясцовых арганізацый: аддзелу БАЗА, Жаночага згуртавання, Царкоўнага прычыту, нядзельнай школы і хору «Моладзі». Аасбліве падзялка належыцца Жаночаму згуртаванню, якое із сваекасы падрыхтавала падарункі ўсім дзецям калёні, а таксама Царкоўнаму прычыту, які таксама спрычыніўся да часткі падарункаў школьнікам.

Клілэндзкі

КАЛЯДНАЯ ЯЛІНКА У МЮНХЕНЕ

Калядная ялінка для дзяцей ладзілася ў Мюнхене 11 студзеня.

У вялікай прыгожай залі стала з густам прыбраная вялікай, аж да самога столі, ялінка. Зусім натуральнае ўражанне рабіў іскрысты сынег, якім памястэрску была абсыпана ўся ялінка.

Ужо перад 4-ай гадзінай пачалі сходзіцца дзеці з бацькамі і наагул усе Беларусы, колькі нас тут ёсць.

Святотыны, радасці настроі, дзеці аасбліве ўзбуджаныя, бо гэта-ж іх сывіца, да іх-же мае прыўсыці Дзед Мароз, ім давідзеца выступіць перад ім, паказаць сваю здольнасць, уменне. Дык і хваліваціся малыя.

Дзяўчынкі Гілкі (сястрычкі: Лілія, Ганулька і Олењка) — мелі быць сіняжынкамі. Яны адразу апрануці свае сінажынны ўборы — і зусім не хаваліся з куцісамі (бо іх і ні было). Яны пырхалі каля ялінкі як матылькі, радасныя, вясёлыя сіняжынічкі.

Але вось пачалася ўрачыстасць: на пачатку радыялерадача беларускай сэксції радыя «Вызваленіне», перададзеная на Бацькаўшчыну з нагоды Каляды.

Далей пачаўся карарад вакол ялінкі і сіпевыя калядак. Пляялі і прасілі Дзеда Мароза, каб прышоў, дыя ня так проста, а яз падаркі. Прасілі хораша, дык і прыўшоў з вялізнымі мехамі за плячымі.

Дзесці дзеклямавалі, пляялі і скакалі перад Дзедам Марозам. Сіняжынкі выканалі свой танец, малыя сіястрычкі й брат

Зъ беларускага жыцьця

...

Стагановічы (3 і 5 гадоў) доклямавалі прыгожы беларускі вершы. Толік Чайкоўскі і Раі Станкевіч прадэкламавалі верш-абразок Я. Купалы «Сын і Маці».

Дзеци былі ў беларускай нацыянальнай

вопраты. Прывожы, заўсёды актуальны змест.

Некаторыя дэкламавалі ў іншых мовах, прыкладам Сянікоўскі ў немецкай, дзяўчынкі Гілкі пяялі па ангельску і гішпанску.

А на заканчэнні старэйшыя дзеці здзенікі Лявоніху — спрытна, стройна (Тамара Т., Раі Ст., Паўлюк У. і Ніканор Л.). Дзэвіе пары толькі, ну, што-ж, спары Божа, дай нам дачакацца таго часу, што будуть скакацца 4 пары й наагул усе. Толькі крыху больш энэргіі варты было-б пажадаць беларускай калёні, больш ініцыятивы.

Ялінку ладзіла Беларуска Жаночае

Згуртаванне, якое ў заране зісаны

навялікі буфет. Буфет меў послех, да якога бязумоўна спрычыніліся сп. сп. Лена Ч. і Эльза Г., якія так гарнора вытынавалі на сваім пасту, не реагуючы навет на агульныя скокі.

Скакалі ўсе і старыя і малыя, чуліся ўсе ў аднай беларускай сям'ї.

3. Ст.

ПОШУКІ

Балеслава Хоцька, які быў у 1950 годзе ў беларускім лягеры Бакланг, шукае брат Ануфрэй.

Весткі просьбіца слань на адрес редакцыі.

«УСПАМІНЫ»

сэнтара Васіля Рагулі можна набыць праз Byelorussian Press Exchange (Book Store)

249 E. 10 St., New York 9, N.Y. U.S.A.

Цена : 1,50 дал.

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd, London, S. W. 6.